

ברכת שהחינו על ראש השנה

בעירובין מ' ע"ב אי' ואמר רבה כי הוינא בי רב הונא איבעיא לן מהו לומר זמן בראש השנה וביום הכפורים, כיון דמזמן לזמן אתי אמרי' או דילמא כיון דלא איקרו רגלים לא אמרי', לא הוה בדידה, כי אתאי בי רב יהודה אמר אנא אקרא חדתא נמי אמינא זמן, א"ל רשות לא קא מיבעיא לי כי קא מיבעיא לי חובה מאי, א"ל רב ושמואל דאמרי תרווייהו אין אומר זמן אלא בשלש רגלים, מיתבי תן חלק לשבעה וגם לשמונה כו', ר' יהושע אומר שבעה אלו שבעה ימי פסח שמונה אלו שמונה ימי החג וכשהוא אומר וגם לרבות עצרת ור"ה ויוה"כ,

מאי לאו לזמן, לא לברכה, ה"נ מסתברא דאי ס"ל לזמן זמן כל שבעה מי איכא, הא לא קשיא דאי לא מברך האידנא מברך למחר וליום אחרת, מאי הוי עלה, שדרה רבנן לרב יימר סבא קמיה דרב חסדא במעלי יומא דריש שתא אמרו ליה זיל חזי היכי עביד עובדא תא אימא לן, כי חזייה א"ל

דלויה לרטיבה רפסא ליה בדוכתיה, כי אייתו ליה כסא דחמרא קדיש ואמר זמן, והלכתא אומר זמן בר"ה וביוה"כ ע"כ.

ונמצא שבגמ' נסתפקו אם אומר זמן בר"ה ויוה"כ ומבואר בגמ' דודאי יש רשות לומר

כמו פרי חדש והספק אם יש חובה, ומסיק בגמ' שאומר בר"ה ויוה"כ, וע"ש בגאון יעקב שמסקנת הגמ' שהיא חובה דאי רשות מאי קמ"ל, [וע' ברי"ף סוף ר"ה "כי אתא לבי רב

יהודה א"ל אקרא חדתא נמי אמינא זמן אמר ליה רשות לא קא מיבעיא לי חובה מאי, ומסקנא והלכתא אומר זמן בר"ה וביוה"כ", ומשמע שנסתפק אם חובה וע"ז מסיק שאומר]. אלא שנתקשה שם בגאון יעקב דנמצא דפליגי על רב ושמואל שאמרו שאין אומר זמן אלא בג' רגלים, וגם מה הרא"י ממה שרב חסדא בירך זמן דאולי בירך ברכת הרשות, וע"ש שתי דמשמע שרב חסדא בא להורות הלכה וא"כ מוכח שהוא חובה ע"ש. ובפמ"ג סי' תרס"ב באשל אברהם מבואר להדי' דשהחינו שבר"ה אינו כשהחינו שבג' רגלים, אלא רק כמו פרי חדש וכמו שסברו מעיקרא, ואפשר שהוא מכח קו' הגאון יעקב הנ"ל.

ויל"ע שבמ"ב סי' רכ"ה ס"ק י"א הביא מפמ"ג שעל פרי חדש יברך שהחינו ואח"כ יברך על הפרי, וע' בבאר היטב שהביא מהלכות קטנות שיברך שהחינו אחר ברכת הפרי, וכן הובא בשם החזו"א ודלא כמ"ב. וד' הפמ"ג מבוארים בשער הציון דכיון שברכת שהחינו על פרי היא רשות וכמבואר במג"א ע"כ הוי הפסק.

ואם גם ברכת שהחינו על ר"ה היא רשות, למה מברכים אותה אחר הקידוש קדם ששותה, דהיה ראוי לברך אותה קודם ברכת בורא פרי הגפן. ולכא' ממה שנוהגים לברך אחר הקידוש מוכח חדא מתרתי, או דברכת שהחינו של ר"ה היא חובה, או שגם ברכת שהחינו של רשות מותר לברך בין הברכה לאכילה. (ועמש"כ בצבא הלוי סוכה לענין ברכת לישב בסוכה באשה בין המוציא לאכילה).

והנה בגאון יעקב נקט שלמסקנא שהחינו של ר"ה ויו"כ הוא חובה, אלא שהק' שהרי בגמ' אי', מאי הוי עלה, שדרה רבנן לרב יימר סבא קמיה דרב חסדא במעלי יומא דריש שתא אמרו ליה זיל חזי היכי עביד עובדא תא כו', כי אייתו ליה כסא דחמרא קדיש ואמר זמן,

והלכתא אומר זמן בר"ה וביו"כ, ואיך אפשר להוכיח שהוא חובה שהרי אפשר שבירך משום רשות, ולהנ"ל י"ל שהרי לי' הגמ' קידש ואמר זמן ומבואר שאמר זמן אחר הקידוש, ואילו היה רשות היה חשוב הפסק והיה צריך לומר שהחינו קודם הקידוש, ומזה הוכיחו שהוא חובה וע"כ לא הוי הפסק.

והנה י"ל נפ"מ דהנה לגבי שהחינו על פרי חדש מבואר במ"ב סי' רכ"ה ס"ק י"ג שאם לא בירך באכילה ראשונה שוב לא יברך על אכילה שניה, וגבי שהחינו של יו"ט מבואר להדי' בעירובין מ' ע"ב שאם לא בירך בתחלת היו"ט מברך עד סוף היו"ט, והובא

במ"ב סי' תרמ"ג ס"ק ב', וסי' תע"ג ס"ק א'. וצ"ל

שיש חילוק בין שהחינו של פרי חדש לשהחינו של יו"ט, וגם יתכן משום ששהחינו של יו"ט הוא חובה ושהחינו על פרי חדש הוא רשות, וא"כ נפ"מ למי שלא בירך שהחינו בתחילת ר"ה אם יברך אח"כ דאם הוא רק כמו פרי חדש לא יברך ואם הוא ככל יו"ט יברך. (ועמש"כ בזה בס' צבא הלוי על חנוכה).

תימה בתקנת התקיעות

ק' למה תיקנו תשר"ת תש"ת תר"ת, והרי יכול לעשות ג' שברים ואחריהם שבר אחד בשיעור ג' שברים ושוב לעשות תרועה ואח"כ תקיעה ואז יוצא ממ"נ, דאם האמת שצריך רק שברים הרי השבר בשיעור ג' שברים הרי הוא תקיעה, ואם האמת שצריך תרועה הרי אותו שבר הרי הוא כתקיעה ואח"כ הרי עשה תרועה ותקיעה, ואם צריך תשר"ת הרי אותו שבר אינו כתקיעה כיון דתקיעה של תשר"ת היא כשיעור שברים ותרועה וכשיעור ג' שברים אינו כתקיעה וכמבואר ברמ"א סי' תק"צ ס"ג, וא"כ הו"ל כעושה ד' שברים.

והנה ע' בשו"ע תק"צ ס"ג דאם עושה ד' שברים כשר, ובמ"ב הביא שיש מחמירים שלא לעשות יותר מג' שברים ולשי' זו ל"ק, והנה ע' בשו"ע סי' תק"צ ס"ד שנחלקו הראשונים בשברים תרועה אם בנשימה אחת או בב' נשימות, אבל שברים עצמם דינם בנשימה אחת, וע' במ"ב שד' רוב הפוסקים שהוא לעיכובא, ומשמע דשברים עצמם ודאי בנשימה אחת, והנה ע' בסעיף ה' אם תקע תר"ת בנשימה אחת יצא ויש מי שאומר שלא יצא, ולשי' זו א"א לעשות כסדר הנ"ל, דאם שבר רביעי הוא באותה נשימה עם הג' שברים הראשונים הרי אם האמת היא דתש"ת נמצא ששבר רביעי הוא תקיעה, ולד' הי"א לא מהני אם הוא באותה נשימה עם ר"ת ושבר זה הוא מכלל השברים לא מהני, ואם עושה את השבר הרביעי בב' נשימות הרי אם האמת שצריך תשר"ת נמצא שלא עשה השברים באותה נשימה, וע' בשו"ת ר' משולם איגרא אריכות בענין זה אם אפשר לעשות ג' שברים בג' נשימות.

אם ראוי לתת חומץ לחושש בשינוי בר"ה

במ"ב ס"י תקפ"ד סק"ה יעל כן יש נמנעים לבשל בראש השנה מיני חומץ בארשיט וכדומה, ועל כן האוכלים דגים לסימנא שיפרו וירבו כדגים אין מבשלין אותן בחומץ.

והנה בשבת קי"א א' החושש בשינוי לא יגמע בהן את החומץ אבל מטביל הוא כדרכו ואם נתפא נתרפא. ולפי"ז יש לדון אם חשש בשינוי בר"ה דכיון שנמנעים מלאכול חומץ א"כ אם יעשה כן בר"ה מיחזי כרפואה ולא כאכילה. ועי' בס' ארחות שבת חלק ב' פרק כ' סעיף ק"ל, דן אודות בקבוק חם לרפואה שמותר בשבת שכן דרך בריאים וצידד דאפשר שגם בקץ שאין דרך בריאים מותר הואיל ודרך בריאים לעשות כן בימות הגשמים.

אם כהן יכול לישן בר"ה ע"מ להפיג היין

בשו"ע ס' קכ"ח סל"ח שנה רביעית יין בבת אחת לא ישא את כפיו כו', ובשו"ע ס' צ"ט ס"ב דרך מיל ושינה כל שהוא מפיגין את היין, ויל"ע אם אירע כן בר"ה שכי' ברמ"א ס' תקפ"ג ס"ב יוגם נוהגים שלא לישן ביום ר"ה ומנהג נכון הוא", אם באופן זה מותר לישן כדי שיוכל לשאת כפיים.

אם מותר לעשות מלאכה בשופר

בשו"ע ס' תקפ"ח גבי ר"ה שחל בשבת, כ' הרמ"א ואסור לטלטלו אם לא לצורך גופו ומקומו, ובמ"ב כ' כגון לשאוב בו מים, ועי' בשבת ל"ה ב' שופר ראוי לגמע בו מים לתינוק, וצ"ע שבשו"ע ס' כ"א ס"א כ' שחוטף ציצית כל זמן שהן קבועין בציצית אסור להשתמש בהם שימוש אחר כגון לקשור בהם איזה דבר, ובמ"ב שם כ' דה"ל לשופר אחר ר"ה אם עומד להשתמש בו בשנה הבאה, וא"כ צ"ע איך מותר לגמע בו מים לתינוק ולשאוב בו, ואמנם על הגמ' בשבת ל"ק דשם לא איירי משופר של ר"ה אלא משופר שהיו תוקעין בע"ש להבטיל את העם ממלאכה, ואפשר שזה לא חשיב שופר של מצוה, אבל ד' המ"ב גבי שופר של ר"ה שחל בשבת צ"ע, ודחוק להעמיד בשופר שמעולם לא תקעו בו.

פירוט הנדרים

בער"ה מוסרים מודעה לבטל נדרים חוץ מנדרי תענית בשעת מנחה, ולמה בכל נדרי שאומרים ביו"כ אין אומרים חוץ מנדרי תענית בשעת מנחה, הערה זו שמעתי מכ' מו"ר הגר"ד לנדו.

ואגב יש להוסיף דמה שמפרטים כל דבר ואין אומרים באופן כללי י"ל שלא יחול ההיתר על תרומ"מ.

הערות בתפילת ר"ה

בתפלת ר"ה ויו"כ מלוך על כל העולם כולו בכבוד, ובט"ז ס' תקפ"ב ס"ק ג' כ' יעוד כתב (הלבוש) שאין לומר מלוך על כל העולם כולו שהוא כפל ובכל הספרים יש כן, ונ"ל ליישב דמציו הרבה פעמים רובו ככולו וקמ"ל כאן כולו ממש ויש ראי' לזה לעיל, והמפרשים נתקשו מה כוונת הט"ז שיש ראי' לזה לעיל, ועי' לבושי שרד שכי' שכוונת הט"ז למה שאומרים בתפלה וכל הרשעה כולה כעשן תכלה שהוא ג"כ כפל לשון, אלא שי"ל כנ"ל שכופלים כדי שלא נאמר רובו ככולו, ועי' פמ"ג.

ובאמת שכוונת הט"ז למשי"כ בעצמו בסי' ש"פ ס"ק א' גבי מי שלא עירב ערובי חצירות שצריך לבטל רשותו, וכי' שם בשו"ע ס"א א"כ דר עם ארבעה או חמשה צריך לבטל לכל א' וא' שיאמר רשותי מבטלת לך ולך ויש אומרים שדי שיאמר רשותי מבטלת לכולם, וכי' הט"ז י"ל ולך משמע שלדיעה זו לא מהני לכולם, ונראה הטעם דמציו רובו ככולו ועי"כ אי אמר לכולם אפשר דלא נתכוין רק על הרוב, ומהאי טעמא נ"ל נוסח התפלה בר"ה מלוך על כל העולם כולו דאמר כפל לשון שלא נפרש על רובו, וזו כוונת הט"ז "ויש ראי' לזה לעיל", והיינו ממש"ל לעיל דלא סגי שיאמר רשותי מבטלת לכולם אלא צריך לומר לכל א' בפני, וכן מבואר בשערי תשובה, ועי' באור שמח פ"ח מהל' ע"ז הי"ב.

והנה בישועות יעקב כ' לבאר באופן אחר דכל מלכות היא לענין לגבות מיסים או לענין עבדות אבל אינה מלכות ממש על כל הגוף והנשמה, וכאן באים לומר מלוך על כל העולם כולו היינו על כל האנשים והעולם ומלכות מוחלטת על הגוף והנשמה והנה מציו כע"ז בפי' קרח (במדבר ט"ז ג') כי כל העדה כולם קדושים, וצ"ב למה נכפל, ובספורנו כ' כי כל העדה כל אחד מהם כולם קדושים מכך רגל ועד ראש כמו שאמר והייתם קדושים לא-לקיכם", וזה ע"ד הנ"ל שכל הראשון כולל כל האנשים וכולם כולל שבכל אחד כולו.

בתפלת שחרית ליום א' של ר"ה יראתי פצותי שיה להשחיל וכי יוצרי הבינני מורשה להנחיל, ופי' המפרשים מורשה היינו תורה, וצ"ב שהוא תפילה לש"ץ שתפילתו תתקבל ומה ענין תפילה על תורה כאן.

והנה מציו בשפ"א בראשית פ"א א' י"שע"י קול תורה מרחמין עליו לקבל תפלתו, והנה מציו כן בפיוט אקדמות "צבי וחמדי ורגיג דילאון בלעותא, צלותהון בכך מקבל והניא בעותא".

אבל עדיין אינו מבואר כאן שמבקש הצלחה על תורה, דאמנם ע"י לימוד התורה תפילתו מתקבלת, אבל מה ענין תפילה על הצלחה בתורה כאן.

בברכת זכרונות ובדברי קדשך כתוב לאמר זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ד' ונאמר טרף נתן ליראיו יזכר לעולם בריתו, ופרש"י בתהילים קי"א ד' יזכר עשה קבע לישראל שבתות ומועדים ומצות שנאמרו בהם וזכרת כי היית במצרים לפי שהוא חנון ורחום על בניו וחפץ להצדיקם, וצ"ע שהרי כל פסוקי זכרונות הם על מה שהקב"ה זוכר, ואילו פסוק זה הוא שישאל זוכרים, ועי' שפתי חיים.

ושם הראוני שברמב"ם בסוף ס' אהבה בנוסח התפלה (במהדורת פרנקל), אי זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ד' טרף נתן ליראיו יזכר לעולם בריתו, והיינו שבי' פסוקים אלו הם סמוכים זה לזה, והרמב"ם הביאם כא' ולא הפסיק ביניהם כמו שמפסיקים בין פסוק לפסוק ונאמר, ואח"כ הוסיף הרמב"ם עוד פסוק זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור, (בתהילים ק"ה ח'), והיינו שהפסוק זכר עשה לנפלאותיו אין בו זכרון ועי"כ אומרים אותו עם הפסוק טרף נתן ליראיו, ועי"כ הוצרך הרמב"ם להביא עוד פסוק, וכן ראיתי גם בסדור ר' סעדי' גאון כג"י הרמב"ם, אבל כנוסח שלנו מציו גם באבודרהם ובבעל הרוקח.

הפסרת ר"ה

ברכות ל"א ב' אני האשה הנצבת עמכה בזה, אמר ריב"ל מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה. והנה ידוע מה שהובא בשם הגר"א שעלי שאל באו"ת וענו לו אותיות ה' כ' ש' ר' והכוונה שהיא כשרה והוא חשב שהיא שכרה. וברמב"ם פ"י מכלי המקדש הי"א וכיצד שואלין עמד הכהן ופניו לפני הארון והשואל מאחוריו כו', ומבואר שהכהן מעומד בעת שאלת או"ת וא"כ ק' מה הוכיחו בגמ' שאסור לישב תוך ד"א של מתפלל ממה שעלי ג"כ עמד והרי אפשר שעמד מפני ששאל באורים ותומים.

ולא ציינו במפרשים מקור הרמב"ם שכהן מעומד, ובס' עזרא פ"ב פס"ג אלה עד עמד כהן לאורים ולתמים, אך פשוטו של הפסוק לא קאי ע"ז שהכהן עומד אלא עד שימנו כהן שראוי לאורים ותומים כמבואר במפרשים.

והנה השואל באו"ת צריך לעמוד כל' הכתוב בפי' פניחם ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני ד', וא"כ י"ל שבכהן שואל לעצמו ג"כ יצטרך לעמוד דלא גרע ממי שבא לשאול, וא"כ בלא"ה ק' מה הוכיחו מעלי והרי כיון שהיה שואל ע"כ הוצרך לעמוד, ואפשר שהוא משום כבוד הכהן אבל בכהן שואל לעצמו לא, אבל עכ"פ להרמב"ם הנ"ל ק', ואולי משום דכתיב נצבת עמכה משמע מאותה סיבה שהיא משום תפלה וי"ל.

ובקול אליהו כ' שהרי אין נשאלין באו"ת אלא למלך ולכ"ג ולמי שהצבור צריכין לו, ולמה נשאל עלי מי האשה הזאת, והביא מרמב"ן פ' תצוה שמלבד האו"ת היה גם אפוד בד שבני הנביאים היו שואלים בו, ובאפוד זה שאל עלי, ובזה א"צ למי שהצבור צריכין לו ע"ש, ואולי לשאול באפוד בד א"צ מעומד וצ"ע.

בנפש החיים שער ב' פרק ט"ו יומדרגת חנה היתה ששפכה בתפלתה לפניו ית"ש כל נפשה לכן אמרה ואשפוך את נפשי כו' ושפיכה פי' לגמרי כידוע בש"ס, ויש לברר היכן מציו בש"ס ששפיכה היא לגמרי.

והנה מציו שפסח דינו בשפיכה ועי' באו"ש פ"א מק"פ ה"ה ששופך שיריים על החמץ חייב ומבואר שהיה משפכת שיריים בפסח ונמצא שלא היה שופך את כל הדם בשפיכה ראשונה.

ומיהו עי' שפ"א זבחים ל"ז ב' שברמב"ם פ"א מק"פ ה"ו לא נזכר שפרכת שיריים בפסח, ועי"ש שבבכור ומעשר ופסח שהם במתנה אחת מאי שידך שפרכת שיריים. וכן מציו בראב"ד תמיד פ"ד ד"ה שירי מ"פני שכל הקדשים טעונים שפיכה בשירי הדם חוץ מבכור ופסח ומעשר שהיה שופך שפיכה אחת, ועי"ש בס' המפתח. והגר"ח קניבסקי השיב "בשפרכת שיריים", והיינו ששפרכת שיריים היא שפיכה של כל הדם שנשאר.